

Надія Леонтіївна Бондаренко-Зелінська

Кафедра цивільного права та процесу
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна

ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ ОНЛАЙН: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ, СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Глобальні процеси цифрової трансформації призвели до широкого використання мережевої комунікації для врегулювання правових конфліктів. Це обумовлює необхідність удосконалення українського законодавства в частині регламентації відповідної онлайн-діяльності. Метою дослідження є вироблення узагальненого наукового бачення сутності врегулювання правових спорів онлайн. Для досягнення вищевказаної мети використовувалися методи системного та порівняльно-правового аналізу та ін. У статті розглянуто проблематику врегулювання правових конфліктів за допомогою диджитал-ресурсів (інформаційно-цифрових технологій, мережевої комунікації). На підставі аналізу чинного вітчизняного законодавства, міжнародних нормативно-правових актів, думок дослідників висвітлено існуючі в доктрині та практиці підходи до розуміння сутності такого явища як онлайн-врегулювання спорів. Особлива увага приділяється огляду зарубіжного в т.ч. міжнародного досвіду впровадження ОВС як перспективного напрямку цифрової трансформації сучасного суспільства. З'ясовано, що зміст категорії «онлайн врегулювання спорів» не отримав правового визначення, ані у вітчизняному, ані у зарубіжному законодавстві, хоча саме поняття широко застосовується теоретиками та практиками. На підставі порівняння особливостей самих юрисдикційних та неюрисдикційних примирних процедур, обґрунтовано висновок про те, що ОВС – це своєрідний *modus operandi* класичних способів альтернативного врегулювання спорів та інформаційно-цифрових технологій, мережевої комунікації. *Modus operandi* судового процесу та відповідних диджитал-ресурсів – це електронне судочинство або як його ще називають «кібер-правосуддя», «диджитал-правосуддя», «віртуальний суд» тощо. Зроблено висновки і практичні рекомендації щодо подальшого розвитку ОВС в Україні. Зокрема зазначено, що для успішного впровадження способів урегулювання правових спорів за допомогою диджитал-ресурсів велике значення має розроблення належного понятійно-категоріального апарату, який би став науковим підґрунтям для подальшої розробки та прийняття відповідних нормативно-правових актів, а також упровадження відповідних практик.

Ключові слова: диджиталізація, е-суд, віртуальний простір, інтернет, онлайн, альтернативне врегулювання спорів

Nadiia L. Bondarenko-Zelinska

Department of Civil Law and Procedure
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
Khmelnyskyi, Ukraine

ONLINE DISPUTE RESOLUTION: THE CONCEPT, SIGNS AND STATE OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Abstract. *Global processes of digital transformation have led to the widespread use of network communication for the settlement of legal conflicts. This necessitates the improvement of Ukrainian legislation in terms of regulation of relevant online activities. The purpose of the article is to develop a generalized scientific vision of the essence of the settlement of legal disputes online. To achieve the above goal, methods of systematic and comparative legal analysis and others were used. The article deals with the issues of legal conflict resolution using digital resources (information and digital technologies, network communication). On the basis of the analysis of the current domestic legislation, international legal acts, and the opinions of researchers, the approaches to understanding the essence of such a phenomenon as online dispute resolution are highlighted in doctrine and practice. Special attention is paid to the review of foreign, including international experience of the implementation of ODR as a promising direction of digital transformation of modern society. It was found that the content of the category «online dispute resolution» has not received a legal definition, neither in domestic nor in foreign legislation, although the concept itself is widely used by theoreticians and practitioners. On the basis of a comparison of the peculiarities of jurisdictional and non-jurisdictional conciliation procedures, the conclusion that ODR – is the modus operandi of alternative disputes resolution and information and digital technologies, network communication. The modus operandi of the judicial process and the corresponding digital resources is e-court procedure or as it is also called «cyber-justice», «digital justice», virtual court etc. Conclusions and practical recommendations have been made regarding the further development of ODR in Ukraine. In particular, it is stated that for the successful implementation of dispute resolution with the help of digital resources, it is of great importance to develop an appropriate conceptual and categorical apparatus, which would become a scientific basis for the further development and adoption of relevant normative legal acts, as well as the implementation of relevant practices.*

Keywords: *digitalization, e-court, virtual space, Internet, online, Alternative Dispute Resolution*

ВСТУП

Стрімкий розвиток інформаційно-цифрових технологій, що спостерігається в останні десятиліття, спричинив глобальну диджиталізацію суспільства та економіки, а карантинно-обмежувальні заходи, обумовлені світовою пандемією COVID-19, надали додаткового імпульсу цим перетворенням, стимулюючи широке застосування мережевого спілкування, інтерактивного навчання, електронної комерції та інших форм цифрової трансформації різних сфер життєді-

ральності суспільства. Ці та інші фактори привернули увагу дослідників у різних сферах до мережевої комунікації¹.

Щодо альтернативного врегулювання спорів (далі – АВС), то ще на початку 90-х років ХХ ст. фахівці побачили точки дотику між технологіями й АВС та почали практикувати онлайн [1; 2; 3, с. 24–25; 4]. Сьогодні ж практика врегулювання спорів онлайн достатньо поширена як у світі, так і в Україні². Хоча слід визнати, що в нашій державі ці тенденції проявилися порівняно нещодавно [5–9].

Способи альтернативного врегулювання правових спорів, у тому числі за допомогою цифрових технологій були складовою наукової уваги різних фахівців, серед яких: А. Ахалт (Arthur M. Ahalt), Ю. Білоусов, О. Брижинський, Н. Василина, Б. Дерев'яно, Г. Єрбоменко, В. Заросило І. Ізарова, О. Капля, І. Катш (Ethan Katsh), М. Кінах, П. Клос (Paweł Kłos), Л. Лещинський (Leszek Leszczyński), Н. Мазаракі, К. Манія (Karolina Mania), Д. Минюк, О. Минюк, М. Мислинська (Marzena Myślińska), К. Муравйов, В. Нагнибіда, О. Носирева, Є. Приймак, Є. Приймак, Ю. Притика, Д. Проценко, В. Рекун, Д. Ріфкін (Janet Rifkin), Л. Романадзе, А. Свінціцький, О. Скворцов, Ю. Сліпченко, О. Сушинський, О. Теличко, О. Угриновська, А. Якуб'як-Мирончук та ін. Утім аналіз відповідних праць свідчить про те, що окреслена проблематика розглядається переважно через призму диджиталізації судочинства або в контексті використання окремих віртуальних ресурсів для потреб АВС.

Привертає увагу й відсутність у доктрині єдиного підходу до розуміння сутності досліджуваних альтернативних способів врегулювання спорів. Окремі фахівці говорять про врегулювання спорів онлайн як інструмент юрисдикційної процедури – правосуддя [6; 7]. Інші, вказуючи на позасудовий характер онлайн врегулювання спорів, розглядають його як складову «гібридної форми» судочинства [5, с. 115]. Та навіть ті дослідники, які переконані в позасудовій природі способів, які застосовуються для врегулювання спорів онлайн, не можуть визначитися з єдиною термінологією з цього приводу, оскільки за роки існування АВС сформувалося багато примирних практик, що різняться за своєю сутністю, суб'єктивним складом та змістом дій, спрямованих на вирішення спору [10]. Тому стан теоретичного осмислення питання альтернативного врегулювання спорів за допомогою інформаційно-цифрових технологій не тільки в Україні, а й за кордоном не можна назвати достатнім.

З огляду на вищевказане, *метою даної статті* є вироблення узагальненого наукового бачення сутності врегулювання правових спорів за допомогою інформаційно-цифрових технологій.

¹ У першу чергу в глобальних мережах.

² Так, наприклад, врегулювати спір онлайн можна за допомогою таких ресурсів як: ADR ODR International (<https://www.adrodrinternational.com>), Resourceful Internet Solutions, Inc. (<http://www.mediate.com>), The European Online Dispute Resolution (<https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.home2.show>), Центр «Онлайн-медіації» (<https://lawmediation.weebly.com>) та ін.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для досягнення вищевказаної мети дослідження, результати якого оприлюднюються у представленій роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи. Так, з використанням методів системного та порівняльно-правового аналізу було проаналізовано матеріали наукових праць та практики вітчизняних і зарубіжних фахівців, джерела права, серед яких особливий акцент зроблено на актах ЄС. Унаслідок цього було виявлено проблему відсутності єдиного підходу до розуміння сутності способів урегулювання спорів за допомогою інформаційно-цифрових технологій, місця таких процедур у механізмі захисту прав особи. Поряд із використанням гіпотетико-дедуктивного методу це дозволило виявити особливості неюрисдикційних способів урегулювання спорів, з огляду на які можна розмежовувати їх з юрисдикційними способами, в першу чергу з судовим. Аксиоматичний метод дозволив оперувати аксиоматичною ідеєю про те, що метою судочинства є нормативно закріплений загально-визнаний кінцевий результат здійснення правосуддя, на досягнення якого зорієнтована процесуальна діяльність учасників процесу. Засобом досягнення є й виконання комплексу специфічних завдань, які окреслюють основні напрямки діяльності учасників процесу на тому чи іншому етапі розгляду та вирішення цивільної справи. Завдання тісно взаємозв'язані, тому що те, що потребує виконання, одночасно є тим, чого прагнуть, що потрібно здійснити, а виконанню завдань завжди передують уявлення про бажаний результат діяльності, і цей результат є мотивом відповідної процесуальної діяльності.

Суд, як і будь-який інший державний орган, повинен виконувати свою функцію – правосуддя. І судочинство повинно тривати доти, доки не буде досягнуто його мети, інакше процесуальна діяльність буде лише ілюзією правосуддя. Відповідно до Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість як держави в цілому, так і правосуддя як виду державної діяльності щодо розгляду та вирішення судових справ. Ця мета не змінилася за час реформ. Утім способи її досягнення вдосконалилися, зокрема в умовах сьогодення способи досягнення мети правосуддя можна доповнити сприянням урегулюванню спорів шляхом примирення сторін. Тому критично сприймається популярна у вузьких колах точка зору про те, що мета судочинства в Україні та світі в процесі трансформацій, що відбуваються з ним за останні десятиріччя, стала такою ж як у способів альтернативного врегулювання спорів. З огляду на це в процесі дослідження проблематики врегулювання спорів онлайн у роботі способи альтернативного врегулювання спорів відмежовуються від судочинства і за ознакою розбіжностей їх цілей.

Піднімаючи питання єдиної термінології для формулювання дефініцій «онлайн врегулювання спорів» та «електронне судочинство» поряд з вищевказаними, було використано методи правового прогнозування та планування.

Предметом дослідження стали підходи до альтернативного врегулювання спорів та судочинства за допомогою диджитал-ресурсів, які використовуються теоретиками та практиками як в Україні, так і в різних країнах світу, а також досвід проведення відповідних процедур.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Як було вказано вище в доктрині відсутній єдиний підхід до розуміння сутності досліджуваних альтернативних способів врегулювання спорів. Для позначення позасудових способів урегулювання спорів онлайн застосовуються різні формулювання: *Online Dispute Resolution* – ODR; *Electronic Dispute Resolution* – eDR; *Electronic Online Dispute Resolution* – eODR; *Internet Dispute Resolution* – iDR; *Electronic ADR* – eADR; *Online ADR* – oADR [5, с. 116; 9, с. 30; 11; 12, с. 66].

Водночас в останні роки найбільш поширеним для позначення відповідних способів став термін «онлайн-врегулювання спорів (ОВС)» (*Online Dispute Resolution* (ODR)). Багато в чому цьому сприяли такі акти ЄС, як Регламенти (ЄС) №2006/2004 (ЄС), 524/2013 та Директиви 2009/22/ЄС, 2013/11/ЄС [13–16], а також створення в 2016 р. однойменної платформи для онлайн-врегулювання спорів за участі споживачів [17]. Утім досі відсутнє єдине його визначення та бачення ролі інтернету та онлайн-технологій у процесі врегулювання спорів.

Так, зі змісту Регламенту (ЄС) №2006/2004 вбачається, що ОВС охоплює способи позасудового врегулювання спорів, що виникають у процесі онлайн-взаємодії різних людей та організацій [16]. Натомість більшість дослідників вважають ОВС сукупністю методів урегулювання спорів (конфліктів) із застосуванням інтернет-технологій [9, с. 29; 18, р. 5848; 19, с. 82]. Існує погляд, що ОВС у широкому розумінні охоплює як онлайн АВС, так і онлайн-суди [12, с. 66], у той час як у п. f ч. 2 ст. 2 Директиви 2013/11/ЄС зазначається про непоширення ОВС на випадки врегулювання спору суддею в ході судового провадження щодо цього спору.

На нашу думку, для формулювання найбільш коректного визначення онлайн-врегулювання спорів слід у першу чергу розмежовувати такі категорії як віртуальний простір та віртуальні інструменти [3, с. 35], використання яких к зарубіжній практиці позначаються однаково – ODR. Віртуальний простір¹ – це новий тип простору, який дозволяє нам створити інтернет, він не має фізичного втілення, але існує онлайн у віртуальній формі [3, с. 31–32]. Так, вищезгадана платформа «Online Dispute Resolution» є віртуальним простором для застосування примирних процедур. Посередник, який примирну процедуру проводить за допомогою zoom-відеоконференції, використовує віртуальний простір – платформу «Zoom». Натомість, якщо учасники фасилітації обмінюються інформацією онлайн шляхом пересилки листів на електронну пошту, вони застосовують окремий інструмент

¹ У розумінні – глобальне комунікативне середовище, в основі якого – виробництво, упорядкування, збереження та обмін інформацією завдяки електронним мережам [20].

мережевої комунікації. Так само суд, який оприлюднює свої акти, використовує платформу Єдиний державний реєстр судових рішень (далі – ЄДРСР), натомість коли він відповідно до вимог ст. 7 ЦПК України [21] транслює в мережі інтернет перебіг судового засідання, що проводилося в режимі відеоконференції, то лише оперує віртуальним інструментарієм.

Процеси вирішення спорів із застосуванням віртуального простору та віртуальних інструментів різняться і за витратністю. Створення відповідної інтернет-платформи, хмарного сховища чи сервісу, порталу, локальної мережі тощо потребує значних початкових витрат. Адже, як вірно вказують дослідники, щоб забезпечити безпеку системи необхідно запровадити засоби захисту від втрати даних та її злому, що значно збільшує стартові витрати [4]. Натомість просте використання окремих інструментів мережевої комунікації, як наприклад месенджера соціальної мережі чи онлайн-зв'язку, як правило обмежується витратами на оплату інтернет-трафіку.

По-друге, як відомо альтернативні й судові способи суттєво різняться і за ступенем добровільності та конфіденційності¹, так і за іншими ознаками [23; 24, с. 236], тому об'єднувати їх в одну категорію тільки за ознакою використання для їх застосування інформаційно-цифрових технологій вбачається безпідставним. Зокрема, навіть, коли суддя проводить для сторін таку примирну процедуру, як урегулювання спору за участю судді, він залишається суб'єктом владних повноважень, обмеженим вимогами процесуальної форми на відміну від приватних посередників. Так само розміщення судових актів у ЄДРСР у мережі інтернет не змінює імперативності процедури прийняття та оприлюднення відповідних юридичних документів. Тому всі способи врегулювання спорів некоректно охоплювати єдиним терміном – ОВС (ODR).

У цьому контексті більш доречною вбачається пропозиція зарубіжних колег щодо створення для судочинства окремого віртуального простору на кшталт платформи *Virtual Courthouse Dispute Resolution Engine* (DRE) [1; 25] – Віртуальної судової системи вирішення спорів. У принципі саме цим шляхом і пішла Україна. В останні роки з метою реалізації ідеї диджиталізації правосуддя було запроваджено низку елементів е-судочинства: згаданий вище ЄДРСР (<https://reustr.court.gov.ua>), веб-портал «Судова влада України» (<https://court.gov.ua>), підсистему Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) «Електронний суд» (<https://id.court.gov.ua>), низку експериментальних платформ тощо [26; 27, с. 16–18]. Але не всі новації доведено до логічного завершення, втім сам факт їх запровадження свідчить про прагнення створити для правосуддя окремий віртуальний простір.

По-третє, при здійсненні судового провадження або АВС за допомогою інформаційно-цифрових технологій та мережевої комунікації зміст самих процедур

¹ Попри існуючі проблеми конфіденційності медіації та інших примирних процедур (див. напр.: [22]), можемо констатувати, що офіційне судочинство точно не є конфіденційним.

не змінюється. Метою судочинства є не врегулювання спорів¹, а ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Такий захист забезпечується справедливим, неупередженим та своєчасним розглядом і вирішенням судових справ. Суди можуть лише сприяти примиренню сторін і таким чином також ліквідувати конфлікти. Власне врегулювання спорів є основною метою способів АВС [28, с. 13]. Тому перелік ролей суддів та суб'єктів проведення примирних процедур у процесі врегулювання конфліктів різниться й останні, як вірно відмічають дослідники, виконують функції не властиві суддям – консультативну, психологічну, каталітичну тощо [29, с. 86].

Тому застосування терміну «онлайн-врегулювання спору» щодо судової процедури вбачається не зовсім коректним. У даному випадку найкраще сутність процесуальної діяльності із застосуванням інформаційно-цифрових технологій відображає термін «електронне судочинство», який уже отримав достатнє поширення [30; 31, с. 8–10]. Зауважимо, що поряд із згаданим, застосовуються й такі дефініції, як «електронне правосуддя», «кібер-правосуддя», «диджитал-правосуддя», «віртуальний суд» тощо, які використовуються як синоніми [12, с. 64; 32; 33, с. 8].

По-четверте, не можна ігнорувати того факту, що врегулювання спору онлайн має свою специфіку: техніка обмежує застосування деяких прийомів та методик примирення (зокрема, таких як емпатичне слухання, рефлексивна вербалізація тощо). Цифрові технології, принаймні ті, що застосовуються при врегулюванні спорів на даному етапі розвитку суспільства, не здатні компенсувати всі складові безпосередньої «офлайн» – комунікації. Більше того, мережеве спілкування по своїй суті не є приватним, оскільки допускає доступ до неї сторонніх осіб (наприклад тих, які здійснюють технічне обслуговування мережі чи адміністрування відповідного ресурсу). Також в інтернеті в разі складніше мінімізувати ризики несанкціонованого втручання, збереження та поширення інформації тощо². При чому характер вищевказаних ризиків однаковий абсолютно для всіх способів урегулювання спорів, якщо в них має місце мережева комунікація.

По-п'яте, попри те, що більшість віртуальних просторів у сфері врегулювання спорів створювалися з орієнтиром на конфлікти, що виникають власне в інтернеті (у сфері електронної комерції, інтелектуальної власності, онлайн-освіти, телемедицини тощо), предметом їх урегулювання може бути більшість приватно-правових спорів.

Тобто термін «онлайн» у назві способів урегулювання спорів указує не на існування якоїсь нової примирної процедури для специфічних, у нашому випадку

¹ Хоча б тому, що не всі судові справи містять спір про право.

² Як правило, учасники примирної процедури при мережевій комунікації не можуть проконтролювати присутність третіх осіб «з іншого боку екрану» чи завадити недобросовісному запису змісту розмови. Більше того мережевий зв'язок буквально може пропасти у «самий відповідальний момент».

онлайн-спорів, а про застосування для врегулювання відповідного конфлікту в тій чи іншій мірі інформаційно-цифрових технологій та мережевої комунікації.

З огляду на це, критично сприймається висловлена в доктрині пропозиція щодо можливості виведення онлайн-урегулювання спорів у самостійну форму захисту прав [5, с. 116].

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна констатувати, що *онлайн-врегулювання спорів* – це не особлива процедура, а своєрідний *modus operandi* класичних способів АВС та інформаційно-цифрових технологій, мережевої комунікації.

Кожен з елементів цього модусу може існувати та застосовуватися в юридичній дійсності самостійно, але коли виникає потреба в урегулюванні спору дистанційно, в т.ч. онлайн, учасники конкретної примирної процедури можуть використовувати ту чи іншу примирну процедуру в поєднанні з тим набором диджитал-ресурсів, який потрібен або можливий у кожній конкретній конфліктній ситуації.

Так, за допомогою такого віртуального простору як портал Modria.com, який співпрацює в тому числі з eBay, зацікавлені у врегулюванні спору особи можуть, наприклад, провести процедуру посередництва та арбітражу [4]. Інформаційно-ресурсний центр медіації Mediate.com поряд з цим дозволяє приєднатися до дискусійних форумів, читати статті, знайти навчальні програми на додаток до інших ресурсів [34, с. 2]. За допомогою ресурсів згаданої вище платформи «Online Dispute Resolution» зацікавлені особи також можуть застосовувати різні способи врегулювання спорів онлайн.

На противагу цьому в межах окремо взятого способу АВС, його учасники можуть використовувати кілька віртуальних інструментів. Так, наприклад учасники переговорів можуть узгоджувати питання підготовки проведення примирної процедури шляхом переписки в месенджері або чаті, проводити переговори в режимі онлайн-відеоконференції, оформляти результати переговорного процесу шляхом відправлення документів, засвідчених електронним підписом на електронну адресу одне одного тощо.

Так само *електронне судочинство* – це *modus operandi* судового процесу та згаданих вище інформаційно-цифрових технологій, а де потрібно – мережевої комунікації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підсумовуючи слід констатувати, що виклики сьогодення стимулюють процес диджиталізації як суспільства в цілому, так і способів урегулювання конфліктів, що у ньому виникають. Важливим кроком на шляху запровадження ефективних способів урегулювання спорів та їх застосування за допомогою інформаційно-

цифрових технологій та мережевої комунікації повинно стати створення наукового підґрунтя для майбутніх змін. Тому юридична спільнота, як академічна, так і практикуюча повинна активізувати свою діяльність не тільки щодо фактичного впровадження відповідних практик, а й стосовно формування правильного понятійно-категоріального апарату, що дозволить уникнути в перспективі плутанини в способах АВС та пов'язаних з цим проблем їх застосування, запровадження

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Monty Ahalt, Arthur M. What You Should Know about Online Dispute Resolution. *MontyAhalt.com*. URL: <https://montyahalt.com/know-about-online-dispute-resolution>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [2] Wahab Mohamed S. Abdel, Katsh Ethan & Rainey Daniel (Eds.) Online Dispute Resolution: Theory and Practice. A Treatise on Technology and Dispute Resolution. 2021 URL: http://www.ombuds.org/odrbook/Table_of_Contents.htm. (дата звернення: 13.01.2023).
- [3] Katsh Ethan, Rifkin Janet. Online Dispute Resolution: Resolving Conflicts in Cyberspace. *Jossey-Bass*. 2001. 240 p.
- [4] Mania Karolina. Online dispute resolution: The future of justice. *International Comparative Jurisprudence*. 2015. Vol. 1, Issue 1. P. 76–86. URL: <https://doi.org/10.1016/j.icj.2015.10.006>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [5] Василина Н. В. Перспективи впровадження онлайн-урегулювання спорів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 55. Т.1. С. 114–117.
- [6] Вирішення спорів у режимі онлайн як інструмент покращення доступу до правосуддя: міжнародна конференція у Києві (25.09.2017). *Координаційний центр з надання правової допомоги*. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/vyrishennya-sporiv-u-rezhymi-onlajn-yak-instrument-pokrashhennya-dostupu-do-pravosuddya-mizhnarodna-konferentsiya-u-kyuevi>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [7] Кінах М. В Україні стане можливою технологія онлайн вирішення спорів. *Юридична газета*. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-stane-mozhlyvuyu-tehnologiya-onlajn-virishennya-sporiv-.html>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [8] Prytyka Yuriy D. Online-arbitration: the concept, signs and perspectives of implementation in Ukraine. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 3. С. 187–195.
- [9] Теличко О. А., Рекун В. А. Онлайн-врегулювання спорів у сфері електронної комерції як альтернативний спосіб досудового врегулювання конфліктів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 4 (39). С. 29–32.
- [10] Ізарова І. О. Європейська ODR платформа для захисту прав споживачів: досвід для України. *Електронний архів Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13377/Izarova_Yevropejs%60ka_odr_platforma.pdf.
- [11] Ishido Norihide. The Role of Dispute Resolution on Cyberspace. *The Japanese Journal of Law and Political Science*. 2003. Vol. 40, Issue 1. P. 29–41.
- [12] Цувіна Т. А. Онлайн суди та онлайн вирішення спорів у контексті міжнародного стандарту доступності правосуддя: міжнародний досвід. *Проблеми законності*. 2020. № 149. С. 62–79.

- [13] Directive 2009/22/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on injunctions for the protection of consumers' interests. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009L0022>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [14] Directive 2013/11/EU of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on alternative dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Directive on consumer ADR). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0011>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [15] Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council of 27 October 2004 on cooperation between national authorities responsible for the enforcement of consumer protection laws (the Regulation on consumer protection cooperation). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32004R2006>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [16] Regulation (EU) No 524/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on online dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Regulation on consumer ODR). *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0524>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [17] Alternative dispute resolution: reports and research. *European Commission website*. URL: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/alternative-dispute-resolution-reports-and-research_en. (дата звернення: 13.01.2023)
- [18] Rakhi Singh Chouhan. Streamlining Online Dispute Resolution with Alternate Dispute Resolution: Chances and Challenges. *PJAE*. 2020. 17 (7). P. 5848–5858.
- [19] Карпенко О. И. ODR как онлайн-эквивалент методов альтернативного урегулирования споров: опыт Евросоюза. *Актуальные проблемы юридического образования в контексте обучения альтернативному урегулированию споров как подходу к обеспечению прав человека* : материалы междунар. науч.-од. конф. (Минск, 29 нояб. – 3 дек. 2016 г.) / редкол.: С. А. Балашенко (отв. ред.) [и др.]. Минск : Изд. центр БГУ, 2016. С. 81–88.
- [20] Віртуальний простір. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/%D0%92%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80. (дата звернення: 13.01.2023)
- [21] Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [22] Kłos P. Confidentiality of Mediation in Civil Cases in Perspective of the Jerzy Lande's Analytical Theory of Legal Norm. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2018. Vol. XXVII, 3. P. 163–174.
- [23] Вступ до альтернативного вирішення спорів / під ред. У. Хельманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с.
- [24] Zarosylo V. O., Kaplva O. M., Muraviov K. V., Myniuk D.i., Myniuk O. YU. Alternative ways of resolving legal disputes and their application in ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. Vol. 28. No. 4. P. 233–239.

- [25] Monty Ahalt, Arthur M. Virtual Courthouse. Issue 5.3. URL: <https://montyahalt.com/this-article-was-first-published-in-the-prince-georges-county-maryland-journalnewsletter>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [26] Бойко Ю. На допомогу суддям прийде платформа вирішення спорів онлайн. *Закон і бізнес*. 2020. № 52 (1506). 26–31 грудня. URL: <https://zib.com.ua/ua/146218.html>. (дата звернення: 13.01.2023)
- [27] Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи. Харків : Право, 2016. 72 с.
- [28] Jakubiak-Mirończuk A. Effectiveness of Mediation – Between Effort and Result. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2018. Vol. XXVII, 3. P. 13–34.
- [29] Myślińska M. Mediation Functions Performed by Mediator during Mediation. Selected Problems. *Studia Iuridica Lublinensia*. 2018. Vol. XXVII, 3. P. 73–88.
- [30] Бежевець А. М. Електронне судочинство як необхідний елемент цифрової трансформації суспільства та держави. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 142–146. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/17_14.pdf. (дата звернення: 13.01.2023)
- [31] Голубева Н. Ю. Електронне судочинство: міжнародний досвід. Одеса : Фенікс, 2020. 204 с.
- [32] Bilousov Y. V., Hariievska M. B., Bondarenko-Zelinska N. L., Trach O. M., Chudyk-Bilousova N. I. Digitalization of civil justice in Ukraine. *Asia Life Sciences*. 2020. Issue 22 (1). P. 209–226.
- [33] Obrusna S., Ivanova I. Electronic court as a legal and administrative category. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 2 (29). С. 5–17.
- [34] Victorio Richard Michael. Internet Dispute Resolution (iDR): Bringing ADR into the 21st Century. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*. 2001. Vol. 1, Issue 2. P. 279–300.

REFERENCES

- [1] Monty, A., & Arthur, M. (2009). What You Should Know about Online Dispute Resolution. *MontyAhalt.com*. Retrieved from <https://montyahalt.com/know-about-online-dispute-resolution>.
- [2] Wahab, M. S. A., Katsh, E. & Rainey, D. (Eds.) (2021). Online Dispute Resolution: Theory and Practice. A Treatise on Technology and Dispute Resolution. Retrieved from http://www.ombuds.org/odrbook/Table_of_Contents.htm.
- [3] Katsh, E., & Rifkin, J. (2001). Online Dispute Resolution: Resolving Conflicts in Cyberspace. Jossey-Bass.
- [4] Mania, K. (2015). Online dispute resolution: The future of justice. *International Comparative Jurisprudence*, 1, 1, 76–86. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.icj.2015.10.006>.
- [5] Vasylyna, N. V. (2019). Prospects for implementing online dispute resolution in Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 55, 1, 114–117.
- [6] Online dispute resolution as a tool for improving access to justice: an international conference in Kyiv (September 25, 2017). Coordination center for the provision of legal assistance. Retrieved from <https://legalaid.gov.ua/novyny/vyrishennya-sporiv-u-rezhymi-onlajn-yak-instrument-pokrashennya-dostupu-do-pravosuddya-mizhnarodna-konferentsiya-u-kyievi>.
- [7] Kinakh, M. (2020). Online dispute resolution technology will become possible in Ukraine. *Legal newspaper*. Retrieved from <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-stane-mozhlyvuyu-tehnologiya-onlajn-virishennya-sporiv-.html>.

- [8] Prytyka, Yu.D. (2018). Online-arbitration: the concept, signs and perspectives of implementation in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 25, 3, 187–195.
- [9] Telychko, O. A., & Rekun, V. A. (2021). Online dispute resolution in the field of e-commerce as an alternative method of pre-trial conflict resolution. *Carpathian Legal Gazette*, 4 (39), 29–32.
- [10] Izarova, I. O. (2017). European ODR platform for consumer rights protection: experience for Ukraine. Retrieved from http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13377/Izarova_Yevropejs%60ka_odr_platforma.pdf. (last accessed: 13.01.2023).
- [11] Ishido, N. (2003). The Role of Dispute Resolution on Cyberspace. *The Japanese Journal of Law and Political Science*, 40, 1, 29–41.
- [12] Tsvina, T. A. (2020). Online courts and online dispute resolution in the context of the international standard of access to justice: international experience. *Problems of legality*, 149, 62–79.
- [13] Directive 2009/22/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on injunctions for the protection of consumers' interests. *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009L0022>.
- [14] Directive 2013/11/EU of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on alternative dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Directive on consumer ADR). *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0011>.
- [15] Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council of 27 October 2004 on cooperation between national authorities responsible for the enforcement of consumer protection laws (the Regulation on consumer protection cooperation). *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32004R2006>.
- [16] Regulation (EU) No 524/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on online dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Regulation on consumer ODR). *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0524>.
- [17] Alternative dispute resolution: reports and research. *European Commission website*. (2023, January). Retrieved from https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/alternative-dispute-resolution-reports-and-research_en.
- [18] Rakhi, S. Ch. (2020). Streamlining Online Dispute Resolution with Alternate Dispute Resolution: Chances and Challenges. *PJAE*, 17 (7), 5848–5858.
- [19] Karpenko, O. I. (2016). ODR as an online equivalent of alternative dispute resolution methods: the experience of the European Union. *Paper presented at International scientific unit conference «Actual problems of legal education in the context of teaching alternative dispute resolution as an approach to the protection of human rights»*: Minsk, Republic of Belarus.
- [20] Virtual space. *Great Ukrainian encyclopedia*. Retrieved from https://vue.gov.ua/%D0%92%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80.

- [21]. Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine. (2004, March). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
- [22] Kłos, P. (2018). Confidentiality of Mediation in Civil Cases in Perspective of the Jerzy Lande's Analytical Theory of Legal Norm. *Studia Iuridica Lublinensia*, XXVII, 3, 163–174.
- [23] Hellmann, U., & Bondarenko-Zelinska, N. (Eds.) (2017). *Introduction to alternative dispute resolution*. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi University of Management and Law.
- [24] Zarosylo, V. O., Kaplua, O. M., Muraviov, K. V., Myniuk, D. I., & Myniuk, O. Yu. (2021). Alternative ways of resolving legal disputes and their application in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28, 4, 233–239.
- [25] Monty, A., & Arthur, M. (2000). Virtual Courthouse, 5.3. Retrieved from <https://montyahalt.com/this-article-was-first-published-in-the-prince-georges-county-maryland-journalnewsletter>.
- [26] Boyko, Y. (2020). An online dispute resolution platform will come to the aid of judges. *Law and business*, 52 (1506). Retrieved from <https://zib.com.ua/ua/146218.html>.
- [27] Bryntsev, O. V. (2016). «Electronic court» in Ukraine. *Experience and perspectives*. Kharkiv: Pravo.
- [28] Jakubiak-Mirończuk, A. (2018). Effectiveness of Mediation – Between Effort and Result. *Studia Iuridica Lublinensia*, XXVII, 3, 13–34.
- [29] Myślińska, M. (2018). Mediation Functions Performed by Mediator during Mediation. Selected Problems. *Studia Iuridica Lublinensia*, XXVII, 3, 73–88.
- [30] Bezhevets, A. M. (2020). Electronic justice as a necessary element of digital transformation of society and the state. *Information and law*, 4(35), 142–146. Retrieved from http://ippi.org.ua/sites/default/files/17_14.pdf.
- [31] Golubeva, N. Yu. (2020). *Electronic justice: international experience*. Odesa: Phoenix.
- [32] Bilousov, Y. V., Hariievska, M. B., Bondarenko-Zelinska, N. L., Trach, O. M., & Chudyk-Bilousova, N. I. (2020). Digitalization of civil justice in Ukraine. *Asia Life Sciences*, 22(1), 209–226.
- [33] Obrusna, S., & Ivanova, I. (2020). Electronic court as a legal and administrative category. *Administrative law and process*, 2(29), 5–17.
- [34] Victorio, R. M. (2001). Internet Dispute Resolution (iDR): Bringing ADR into the 21st Century. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 1, 2, 279–300.

Надія Леонтіївна Бондаренко-Зелінська

Кандидатка юридичних наук, доцентка

Професорка кафедри цивільного права та процесу

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

29001, вул. Героїв Майдану, 8, Хмельницький, Україна

Nadiia L. Bondarenko-Zelinska

Candidate of Law, Ph.D., Associate Professor

Professor of the Department of Civil Law and Procedure

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

29001, 8, Heroiv Maydanu Str., Khmelnytskyi, Ukraine

Рекомендоване цитування: Бондаренко-Зелінська Н. Л. Врегулювання правових спорів онлайн: поняття та сутність, стан впровадження в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30. № 1. С. 213–226.

Suggested Citation: Bondarenko-Zelinska, N. L. (2023). Online dispute resolution: the concept, signs and state of implementation in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 30(1), 213–226.

Стаття надійшла / Submitted: 13/01/2023

Доопрацьовано / Revised: 13/02/2023

Схвалено до друку / Accepted: 24/03/2023